

СТО ГОДИНИ ИДЕЈА ЗА МАКЕДОНСКИ КОНГРЕС!

Проф. д-р Михајло Миноски

Во редот на посебно значајните настани од поновата историја на македонскиот народ е и Апелот на Централниот македонски комитет во Европа, со седиште во Женева, во Швајцарија, во почетокот на 1899 година за организирање општ македонски конгрес. Непосреден повод за тоа беа крвавите настани во Македонија преку диктаторските власти со познатата Виничка афера од септември 1897 година.

Оваа година се навршуваат сто години од објавувањето на Апелот на Централниот македонски комитет од 12 јануари 1899 година, за одржување на Македонски конгрес во Женева, заради актуелизирање на решавањето на македонското национално политичко прашање.

Централниот македонски комитет во Европа, во Женева, беше основан во 1898 година, во времето кога во Македонија беше широко разгранета конспиративна револуционерна дејност на македонската револуционерна организација за организирање на македонскиот народ за сепаратна оружана борба за национално ослободување и за создавање самостојна Македонска држава. Македонците во Швајцарија, предводени од Ѓорѓи Капчев (македонски интелектуалец, правник и публициста, од Охрид) водени од чувството за свој долг спрема Татковината и со убеденост дека успејат да го решат македонското национално дело налага не само да се борат против македонските репресивни сили во странство, се и пределија за легална политичка дејност за разрешувањето на македонското прашање.

Кон крајот на 1898 година Централниот македонски комитет најави свикнување на Македонски конгрес во Женева на што претходеше активна пропагандна дејност преку весникот “Македонија” (издаван во Загреб), хрватскиот печат и посебните публикации за актуелизирање на македонското прашање. Во книгата “Македонија или гласот на робот”, објавена во Загреб 1898 година, се бараше решението на македонското прашање под девизата: “Македонија засебе, автономна!” На европската јавност ѝ се даваше на знаење дека “Македонија има своја национална физиономија” и дека при политичката самостојност “ќе може гласно и јасно да ја каже својата национална припадност.” А, беа преземени активности, со посредство на политички фактори во Загреб и Љубљана, да се заинтересира австро-унгарската дипломатија за решавање на македонското прашање во согласност за (цитирам) “правото на македонскиот роб на државен живот”. Во план беше, Виена да се придобие за “ослободување и независност на Македонија.”

При проектираното решавање на македонското прашање се пледираше и од потребата за радикално менување на состојбите на Балканот, за со зда вање регионална “нова, политичка организација што ќе ги за до во лува интересите на балканските народи и нив ни те соседи.” Македонскиот конгрес се свикуваше, како легално и един стве но ле гитимно прет став ниш тво на маке дон скиот народ, да ги из рази не говите интереси и ба рања пред ди пло матиите на ев роп ски те го ле ми сили и пред европ ска та демократска јав ност, со крај на цел, да ја претстави вистината за положбата во Македонија, да ги до не се потребните одлуки за легално, по мирен пат, раз ре шу вање на ма кедонското прашање, во согласност со интересите и барања та на ма ке донскиот народ.

Активноста на Централниот македонски комитет и под го тов ките за организирање на Македонскиот конгрес во Же не ва, за ка жан за 19 февруари (3 март) 1899 година, го свр те вниманието на ев ропскиот печат и дипломатиите на заин те ре сираните голе ми европски сили за состојбите на Балканот. Ова по себно се однесува за ди пло матските претставници и дру гите ан га жирани институции, вклу чувајќи го и печатот на бал кан ските мо нархии, коишто ток му во тоа време ги интензи ви раа про па гандните акции во Маке до нија за запирање на процесот на нацио нал ната хо мо ге ни за ција на маке дон скиот народ и оневоз мо жу ва ње на борбата за осло бо ду ва ње и созда ва ње самостојна Ма ке дон ска на ционална држава.

Грчкиот весник “Неологос” на 24 декември 1898 година со за гри женост пишуваше дека Македонците во Швај царија, од нос но Македонскиот конгрес, има подршка од Австро-Ун га ри ја, дове ду вај ќи го тоа во врска со нејзините аспирации за натамошно шире ње на нејзиното вли јание на Балканот, посебно во Македонија, со да лекусежна намера - те ри то ријално ши рење на југ.

Во почетокот на јануари 1899 година Централниот маке дон ски ко ми тет под прет седателство на Ѓорѓи Капчев об ја ви дека се закажува од р жу ва ње општ Ма ке дон ски конгрес во Же нева на 19 февруари 1899 година, односно, на 3 март по нов стил, за да се определат на чи нот и средствата за деј ству ва ње за разрешување на македон ско то прашање. Со така поставена цел, пред Македонскиот конгрес беа по ста вени две посебно важни непосредни задачи: Усвојување по се бен документ - Мемоар за македонското прашање, наменет за ди пло ма ти те на големите ев роп ски сили, и формирање на При вре ме на влада на Ма ке до нија. За својата политичка акција во тек и за одржување на закажаниот Ма ке донски конгрес во Же нева, Цен трал ниот македонски комитет по писмен пат ги извести ди пло мат ските претставници на европските големи држави, ко и за тоа вед наш им рапортираа на своите влади.

Тоа силно ги загрижи властите на балканските држави, експонирани не пријатели на слободата и независноста на македонскиот народ, колку и самата Османлиска држава. Бугарскиот дипломатски претставник во Швајцарија извештавајќи ја за тоа Владата во Софија, предпочуваше на импликациите од одржувањето на планираното заседание на Македонскиот конгрес, поради извесноста за одглас во европскиот печат и опасноста тоа да повлияе на некои од “меродавните кругови” во Европа за различни толкувања на македонското прашање.

Бугарскиот весник “Реформи” од Софија, веќе на 9 јануари 1899 година, во својот прв број, известувајќи за тоа, го оспоруваше постоењето на “Македонскиот централен револуционерен Комитет” и “Привремена влада на Македонија”, посебно најавата дека “30 дипломати” покажале интерес и најавиле свое присуство на одржувањето на Македонскиот конгрес во Женева. Тоа беше доказ повеќе за стравувањето на властите на балканските држави од можните импликации со неочекуваниот развој на настаните преку македонската политичка акција во Европа.

На 12 јануари 1899 година Централниот македонски комитет, најавувајќи го својото заседание на Македонскиот конгрес во Женева, објави дека ја презема одговорната задача да го претставува и брани македонскиот народ, да ги претстави неговите легитимни аспирации за слобода и своја државност. Централниот македонски комитет, од името на Македонскиот конгрес, објави “Апел до браќерите на човечката совест, правичноста, милотина и хуманоста” во којшто беше претставена македонската политичка програма за мирољубиво развојување на македонското прашање, со директно ангажирање на европските големи сили, како нивна морална обврска преземена со потпишувањето на Берлинскиот договор во 1878 година. Легитимноста на акцијата се засновуваше на легитимноста на тој меѓународен договор со кој беше воспоставен мирот по револуцијата на Балканот на крајот од 70-те години на 19-от век, со посебни клаузули за мирно, еволутивно решавање на прашањето на Македонија.

Неколку дена потоа, во демократска Швајцарија, во Женева, беа организирани две многу значајни конференции за Македонија. Првата, дводневна конференција, посветена на пологбата во Македонија, се одржа на Женевскиот универзитет, на 17 и 18 јануари 1899 година. Предмногуброен (циркарно) “угледен аудиторум” беше претставена европската положба на Македонскиот народ под крвавиот режим на османлискиот султан Абдул Хамид и пратените барања за слобода и самостоен државен живот. На Конференцијата дојде до израз потполната солидарност со стремите и барањата на Македонците. Тоа го потврдуваа и дипломатските претставници на повеќеголемите држави во своите извештаи до респективните влади. Францускиот генерален конзул во Женева извештаваше (циркарно) за “жив интерес и симпатии”

во јавноста. Учесниците на Конференцијата, на 18 јануари 1899 година, се обратија до швајцарското и до сето европско јавно мислење за солидарно влијание на владите, посебно на големите сили, да се стави крај на неodrживата положба во Македонија и за разрешување на македонското прашање.

Втората конференција, одржана на 19 јануари 1899 година, беше посветена на подготвките за престојното заседание на Македонскиот конгрес. Конференцијата ја осуди политиката на балканските држави и бараше запирање на дејствувањето на нивните пропаганди во Македонија. На Конференцијата беа избрани 150 делегати за Македонскиот конгрес кои ќе ја претставуваат Македонија, делегати кои ќе ја претставуваат македонската емиграција во Бугарија, како и делегати кои ќе ги претставуваат Македонците во европските земји: Австрија, Франција и Англија. На Македонскиот конгрес, како легално легитимно претставничко тело на македонскиот народ и на Македонија, му претстоеше пред цивилизираната Европа јавно да ги изнесе политичките revendikации на Македонците:

1. За Македонија, во нејзините природни и етнички граници: од Шар Планина, на север, до реката Бистрица и до Егејското Море, на југ, и од Кораб и Грамос, на запад, до Родопите и реката Места, на исток, вклучувајќи го и Одринско, се бараше организациона државност, за период од 5 години, како преодна фаза за конечна државна самостојност и независност. Етапа низ која претходно минаа сите балкански народи на патот кон нивната државна независност, и

2. Да усвои акт за демократско парламентарно уредување што ќе гарантира: лична слобода; непокосновеност на имотот на сите, без разлика на народност и верската припадност; слобода на печатот; и сите права на националните малцинства.

За реализација на така поставената политичка национална програма беше предвидено формирање на постојано тело на Македонскиот конгрес во својство на Привремена влада на Македонија што ќе ги претставува и застапува интересите на македонскиот народ во надворешните односи, во прв ред со големите европски држави.

Централниот македонски комитет подготви и посебен Мемоар за македонското прашање за предавање на европските сили, по неговото усвојување на Македонскиот конгрес и по потпирањето на истиот со потписите на сите членови на Македонскиот конгрес.

Апелот кон цивилизирана Европа беше и останал најзначајниот од документ објавен во името на Македонскиот конгрес. Македонските претставници ја повикуваа демократска Европа, во името на правдата и

човековата со вест, да го кренат својот моќен глас против тиранијата и теророт на Османлиска држава, вечно ја риде и закана за светскиот мир и причина за страдањата на постојателите на крајот од 19-от век. Апелираа за поддршка на правите политички ревандации и за братска помош, за победа на висотите и правото на македонскиот народ.

На крајот, од Апелот се искажуваше надеж дека Европа ќе покаже интерес за судбината на Македонија.

Ослободувањето на Македонија се постави врз принципите на легалност и општествениот морал, прокламирани како бајковни принципи во тогашните меѓународни однесувања. Притоа, постојано се нагласуваше дека соопштеството на тие и таквите политички ревандации на Македонците, од нив, на македонскиот народ, се воспостави правилен поредок и трајен мир на целиот Балкан. Членовите на Централниот македонски комитет, свесни дека успехот на македонското ослободително дело зависеше, пред сè, од целосното единство и активното ангажирање на севкупните народни сили, со Апелот повикуваа - сите Македонци да дејствуваат како единствен хомоген организам, под девизата (цитирам) “Македонци! Сите за еден, еден за сите!” и предупредуваа, дека е во прашање судбоносен момент и “испит за политичка зрелост.”

Во актуелната констелација во Европа и посебно на Балканот, во односите помеѓу Големите сили, коишто поради глобалните, и посебните интереси на секоја од нив во регионот, Македонците во Швајцарија не успеја да повлијаат за менување на ставот на европските големи сили спрема Македонија и за нивно при добивање, или барем на некоја од нив, за мирно, по дипломатски пат, разрешување на македонското прашање. Пошироката европска демократска јавност објективно не ја знаеше висотата состојба на работите на Истокот, посебно положбата во Македонија, за да може, со право, да се очекува соодветно влијание на владите, посебно на големите сили кои ја определуваа судбината на малите народи.

Македонија, со својата место положба во централниот дел на Балканот, и беше посебно стратегиско значење. Глобалните европски империјални држави, при тогашниот сооднос на силите во меѓусебните односи на преминот од 19-тото во 20-тото столетие, беа определени во определбата за зачувување на територијалната целост на Османлиската држава, на што се засновуваше постојаниот поредок на Балканот во којшто немаше место за нова, Македонска држава. Нивните влади беа и останале нечувствителни за трагичната положба на македонскиот народ, за неговите стремежи и барања. И не само тоа. Дипломатите на некои од нив и активно се ангажираа во поддршка и помош на владите

на балканските држави за спречување на одржувањето на Македонскиот конгрес и за оневозможување на натамошната политичката дејност на Македонците во Швајцарија. Тоа беше само потврда на едinstвениот прако во денпринцип во тогашните, но не само во тогашните меѓународни односии, како историска реалност, дека кога беа во прашање интесиентите на големите сили не важеше никакво право и правичност за малите подвластени народи.

Во Швајцарија беше организирана силна противмакедонска едновремена акција на грчките и српските друштва, со жестоки протести и барања во швајцарскиот печат не само да се спречи одржувањето на Македонскиот конгрес, туку и целосно да се забрани политичката активност на Централниот македонски комитет. Силен притисок на швајцарските власти вршеа владите на Грција, Србија и Бугарија, преку своите дипломатски претставници.

Врховниот македонски комитет во Софија отворено се закарни со физичко ликвидирање на војските македонски личности во Швајцарија. Предуридуваше дека има подготвени егзекутори за упуштување во Женева.

Во таква ситуација, при извесноста од провокации и опасност од организирање потешки инциденти за компромитирање на македонското дело, се донесе решение за одложување на одржувањето на закажаното заседание на Македонскиот конгрес, по што дојде до спласнување на македонската политичко-пропагандна активност во Швајцарија.

Сепак, идејата за Македонски конгрес не беше напуштена. Во 1900-та година иницијативна група од македонски студенти во Швајцарија, предводена од Војдан Поп Георгиев-Чернодрински, го актуелизираа прашањето за организирање Македонски конгрес. Македонските интелектуалци во Швајцарија веруваа и очекуваа Европа да покаже заинтересираност за македонското ослободително дело. Главната дејност беше посветена на мобилизирање на македонската интелигенција во Швајцарија преку организирање македонски друштва за развивање на национална политичка дејност за помагање на револуционерната ослободителна борба во Татковијата. На организираните собири се популаризираше револуционерната ослободителна борба со повици за света должност спрема Татковината на секој Македонец, морално и материјално да ја помага борбата и, ако треба, “да го даде и својот живот за слоботата.” Организирањето на Македонски конгрес беше актуелизирано од Македонското друштво во Берн, во соработка со Македонското друштво во Фрибург, во март 1900-та година. Во околности кога меѓународната конференција остана непроменета, неповолна за македонското ослободително дело, македонските друштва во Швајцарија не покажаа по потреба организираност и истрајност за реализирање на поставената цел:

организирање на Македонски конгрес. Затоа, дел од членовите се определија да се вратат во Македонија и да земат активно учество во ослободителната борба.

Причини за неуспех имаше повеќе. Главната причина беше а и останата субјективните слабости на македонскиот политички фактор. Поради недоволната отпорност спрема надворешните влијанија, прокламираното и толку посакувано единство не беше постигнато. Експонираните македонски политички личности во странство, и во Македонија, не го положија испитот на политичката зрелост. И не само тогаш, туку и потоа. Токму тоа, а не толку надворешниот фактор, како што сите ние мислуваме да тврдиме, беше основниот проблем на македонското национално-ослободително движење, што ја определи судбината на македонскиот народ.

Токму поради тоа, и по историското Илинденско востание 1903-та година, македонското национално прашање остана нерешено. Поради тоа македонскиот народ го доживеа Букурешт 1913-та и Версај 1919-та година. Поради тоа, и по сепаратната оружана национално-ослободителна борба во Втората светска војна, во рамките на сеопштата антифашистичка војна, сепаратно беше решено македонско национално прашање. Македонската национална држава беше создадена само во Вардарскиот дел од Македонија. Поделеноста на македонскиот народ и на Македонија уште еднаш беше санкционирана.

Водечките политички сили во Македонската држава го положија испитот на политичката зрелост и државничка мудрост во процесот на мирното одделување на Македонија од Југословенската федерација и прогласувањето на самоостојна и независна Република Македонија во 1991 година.

И покрај сè, столетната идеја за Македонски конгрес најде практична реализација и се возобнови во предвечерието на процесот на осамостојувањето на Македонската држава и дефинитивното распаѓање на поранешна СФРЈ. На третата блокада на македонско-грчката граница од 16 јуни 1990 година, општонародното собрание со акламација ја прифати Декларацијата за свикнување и конституирање на Светски македонски конгрес, а здружението за Светски македонски конгрес, основачко собрание одржа веќе на 15 септември 1990 година во Гевгелија. На 21 септември 1990 година и формално-правно, со решение на надлежните власти, се регистрира Светскиот македонски конгрес како неформален Светски Парламент на Македонците од сите делови на Македонија во целиот свет, во функција на македонскиот народ и неговата држава Македонија.

Изворната програмска цел на проектираниот Македонски конгрес во Женева - за целосно единство на македонскиот народ и на сите Македонци под девизата: "Сите за еден, еден за сите!" е, и останува актуелна и денес во дејствувањето на Светскиот македонски конгрес.

Денес, во актуелната политичка ситуација во Република Македонија на биполарност на македонските политички сили на евроконзервативците - ВМРО ДПМНЕ на власт и евро-левицата - опозициониот Социјал-демократски сојуз на Македонија (СДСМ), кои, при непостоењето на македонскиот народен политички центар, и едните и другите, во името на прокламираните повисоки партиски интереси, забораваат на постоењето на деловите од македонскиот народ во соседните држави, а на Македонците-иселеници гледаат; првите, да ги инструментализираат за долгорочно држување на власта, а вторите, од тоа стравуваат за погротото освојување на власта, Светскиот македонски конгрес може и мора да ја понесе одговорната функција на коректив на власта по однос на виталните национални и државни интереси на македонскиот народ.

Сведоци сме дека моќни надворешни фактори одново го засилија пропагандното дејствување за негирање на историскиот континуитет на создавањето на македонската нација и за отворено при својување на македонската национална историја и култура, со перфидно тврдење дека се работи за заедничко историско минато. Тоа се прави во спречавање со минорна но, активна интелектуална група во Република Македонија. Тие си зедоа за право, по сопствен терк, со политички средства, да ги ревидираат македонското национално историско минато, македонската азбука и јазикот, што со тешка мака го имевуваат како македонски. Со оспорувањето на историскиот континуитет на македонската нација, на македонското национално историско минато, свесно или несвесно, се доведува во прашање основата, а подалекусежно, и оправданоста од постоењето на Република Македонија како македонска национална држава, односно како држава на македонскиот народ, што имплицира тенденција за нејзино редефинирање, со радикално менување на Уставот.

Светскиот македонски конгрес, како неформален, но затоа пак како реален семакедонски национален парламент, има неспорен легитимитет и е повикан да предложи семакедонска национална програма во којашто ќе бидат прецизирани виталните македонски национални и државни интереси.

Македонската национална програма, како акт со трајна национална вредност, ќе биде прифатена и ќе одговори на својата намена единствено по плебисцитарното прифаќање на истата од македонскиот народ во Република Македонија, од легитимните претставници на политичките организации на деловите на македонскиот

народ во соседните држави и од претставниците на асоцијациите на Македоници во останатиот Свет, претставени во Светскиот македонски конгрес. Само тогаш може со право да се смета, дека така формулираните определби за македонските државни и национални интереси, ќе бидат вградени во Уставот на Република Македонија и ќе бидат респектирани како трајни вредности, не зависно од промените на власта, а Република Македонија ќе ја извршува својата изворна функција на матична држава за сите етнички Македоници, како и сите други европски држави.

Светскиот македонски конгрес не ја доведува во прашање европската ориентација на Република Македонија и стремежот за интегрирање во Европската унија како заедница на национални држави. Напротив, се застапува за следење на прагматиката на државите - нејзини членки, вклучувајќи го тука и нашиот јужен сосед, во процесот на интегрирањето и обезбедување на своите посебни национални и државни интереси во Европската унија.

Обединета Европа е и ќе остане Европа на обединети нации. Друга солучија нема. Секое подруго тврдење е или заблуда или испланирана пропаганда за залажување на македонската јавност. Нека ни биде допуштено да се послужиме со општопознати зборови на апостолот на Македонската револуционерна организација и творец на македонската државотворна програма Гоце Делчев, и кај жани во друг контекст но, кои најсоодветно ја изразуваат нашата мишла: “Кој ми сли поинаку се лаже себеси, а ги лаже и другите!”

Господа пратеници !

Светскиот македонски конгрес може и мора до крај да ја извршува прифатената национална мисија, со што трајно ќе си обезбеди позиција на респектабилен фактор во Македонија и меѓу Македонците од сите делови на Македонија во целиот свет.

Во Скопје, 08 август 1999 година.